

Méhednek gyümölcse

7.

Idősebbik Grete arcát a párnájába fúrta, tenyerét a tarkójára szorította, így próbált nyomást gyakorolni a fejére. Régi, jól bevált módszere volt ez: egyik fájdalmat egy másikkal enyhíteni. Amikor fogfájás vagy vesegörcs kínozta – ittléte óta meglehetősen gyakran: szinte hetente –, felkapaszkodott a falu legmagasabb pontján álló San Marcello-templomhoz, és addig ütötte az öklét a falba, míg ki nem serkent a vér.

Jobb kezén a bütykök sokszor elfertőződtek, és amikor már Lucia Baccari főzetei sem használtak, Guido Massa szerzett rá kenőcsöt – a tolvajkulccsal, amit még podestaként csináltatott egy firenzei lakatosmesterrel, behatolt a patikába, és kilopott a titkos fali fülkéből néhány fiolát. Rendszerint hajnalban, amikor a sötétség, akár a farsangi disznóvér, megvastagszik a látóhatáron, indult el hazulról, felhúzott vállal, fejét a gallérjába ejtve osont át a Carlo Colletti téren, majd a szobrot megkerülve, a fal mellett tapogatódzva tette meg az utolsó néhány métert, és határozott mozdulattal kinyitotta a patika ajtaját. Serafino Capogreco, a patikus nem az okosságával szerzett érdemeket magának, így Guido Massa mindjárt az első besurranásánál tudta, hogy a széfet Vittorio Emanuele vagy a Duce arcképe mögött érdemes keresnie. És csakugyan: nem tévedett sokat. A titkos szekrényke szemmagasságban, Elena királyné és Mafalda hercegnő ketős portréja mögött volt, nyújtózkodnia sem kellett hozzá.

A két család, Massáék és Capogrecóék évtizedek óta viszályban álltak egymással, s amikor Massa helyi rendelettel, a rezsिम fenntarthatóságára és az iparúzés átláthatóságára hivatkozva – egyúttal a besúgó kilétéről is bizonyosságot szerezve – leszereltette a vasredőnyöket a boltok kirakatából, Serafino Capogreco egyenesen Mussolininek írt panaszlevelet. „Salve, Duce! Mint bizonyára Teexcellenciád is értesültél róla, mai napon, a faszimusz érájának XI. évében, Guido Massa rendeletére azonnali hatállyal eltávolították a boltjainkból a redőnyöket. A művelet mindössze fél órát tartott, ám a hatása hosszú távú és kiszámíthatatlan, épp ezért mindannyiunkra nézvést kockázatos. Ha megengeded, Duce, hogy szerény nézetemnek hangot adjak: Guido Massa magánakciója nem más, mint nyílt támadás a faszimusz ellen, mert a személyzet, Teexcellenciád elkötelezett hívei lévén, a redőnyeink protektorátusát élvezve a pátria oltalmán is munkálkodik.” Levelét napokon át csiszolgatta, egész mondatokat toldott hozzá, majd gyomlált ki belőle, hogy a kedélyes-hivatalos-hazafias hangnemben egy szál hiba se legyen. A „Teexcellenciád” közvetlenségére kifejezetten büszke volt; ezért is döntött kétszeri használata mellett, egymástól viszonylag távol eső, ám nyomatékos helyen. A Ducénak persze kisebb gondja is nagyobb volt annál,

hogy egy, ahogy ő nevezte, „stratégiai szempontból pizslicsáré” falu méregkeverőjét válaszra méltassa, noha valamivel korábban nagy hasznát vette a Capogreco famíliának, még személyes üdvözlőlapot is küldött nekik a fasizmus ötödik évfordulójának alkalmából. A lap őt magát ábrázolta bricseszadrágban és keménykalapban, amint egy oroszlánkölyök mellett térdel, a bal felső sarokban antik római feliratot imitáló Cicero-summázat: *Fortitudo Periculorum Susceptio Laborum Perpessio* (az eredetihez képest – „A bátorság nem más, mint vállalni a veszedelmeket és túrni a viszontagságokat alapos mérlegelés után” – hangzatos, ám jelentésvesztett szavak egymásutánja); a hátoldalon egy lakonikus mondat: *További jókat, Dux.*

Serafino még az apja oldalán sajátította el a patikusmesterség mellett a párt-hűséget, ők rendelkeztek a völgyben a legnagyobb ricinusolaj-készlettel, s mindenkit „megpurgáltak”, akivel szemben a leghalványabb gyanú felmerült. Volt, akit mindjárt a feljelentést követően, másokat valamivel később, amikor a tettek joggal remélhették, hogy a kihágásuk feledésbe merült. Elég volt egy görbe tekintet, egy oda nem illő mozdulat, egy pukedli vagy kackiásan összeütött boka római köszönés közben, és az illetőt mint felforgató elemet – élve az új nyelv adta lehetőségekkel – hazafias keresztelőnek vetették alá. Csupa banális indok, elvégre a pöffeszkedés nem tart igényt a tényekre. A leggyakoribb azonban még a megszokott banalitást is felülmúlta: a falusiak nehezen szoktak át a betiltott önözésről és tessékelésről a magázó vagy tegező formákra – *Salve, uram!* –, egész egyszerűen nem állt rá a szájuk. Hiába, hogy Istennel évszázadok óta bensőséges perlekedő viszonyban álltak, a pátria, annak is ez a mostani formája, sokkal kacifántosabb viselkedésre készítette őket, melynek kifejezésére – az előírt közvetlen hangnemmel szemben – a hajbókolás tűnt a legmegfelelőbbnek. Így amikor a leginkább iparkodtak, kiváltképp a feketeingesek jelenlétében, akkor szaladt ki a legtöbb „Ön” meg „Kegyed” a „Maga” helyett. Ezt a kisebb kihágást a pártvezetés másutt egy körlevéllel elintézte, ám Capogreco apa és fia, akik a nagy számok erejére esküdtek, purgálással torolták meg; ha nem is azonnal. Megvárták, míg annyi szabályszegőről és rendbontóról érkezik feljelentés, hogy megérje bevetni egy egész *squadrát* – egyenesen a római központból. Úgy vélték, akkor járnak el a leghatékonyabban, ha az újszülötteket, akik az eredendő bűnt, lám, a nyelvükben hordják, tömegesen keresztelik meg. A legelső alkalom emlékezetes maradt a falu életében, ekkor vitték el a tizenöt éves Lucia Baccarit meg az édesanyját is, egyesek szerint húsz, mások szerint harminc másik asszony társaságában. A valóságban ennél jóval kevesebben voltak, ám az érintettek, akiknek nem állt érdekükben fenntartani az emlékezetességet, addig-addig duzzasztották a jelenlevők számát, míg ők maguk – ők legalábbis ezt remélték – el nem vesztek közöttük. A nagy számok bűvölete, mondogatta olykor Guido Massa, átragad az áldozatokra is, a felejtés iránti eszelős vágy tartja életben az emlékeztést. Egy szó, mint száz: a felejtéssel szemben mind az érintettek, mind pedig a falu alulmaradt. Nem történt ez másként Lucia Baccarival sem, akinek életét örökre megpecsételte a szóban forgó eset, s rajta kívül volt még néhány hajadon, aki hasonló sorsra jutott.

Ezerkilencszázhuszonnégyet írtak ekkor, a rohamosztagosok kora reggel érkeztek egy fekete kamionon. Fagyos áprilisi reggel volt, a tél utolsó erőpróbája,

az égálgán a szirtek felett egy vékonyka sávban rózsaszínen derengett a közelgő nyár. Miután leparkoltak a Casa del Fascio előtt, megindultak négyes csoportokban, s házról házra járva még napkelte előtt begyűjtötték a tessékelőket. Mire a Forca D'Acero völgyében csaknem teljesen felszikkadt a pára, és csak néhány felhőcsücsök, akár a nyitott ablakból kilebbenő függönyvég, remegett a kopár csúcok között, mindenkit a Pártnak átengedett régi iskola épületébe hurcoltak.

A díszterem üres volt, a falakról eltűntek a híres abruzzói hímzett gyapjúszőnyegek, amelyek virágminták és arabeszkek között a vidék hírességeit ábrázolták életnagyságban, és láthatóvá vált a hámló, sebhelyes vakolat. A helyiség végében középtájt mindössze egy asztal állt, a fal mentén, háttal a teremnek húsz vagy harminc – a valóságban nem volt több tíznél – támlásszék sorakozott. A nők – néhány családanyát leszámítva főként eladósorban levő hajadonok – arcán néma rettenet tükröződött, inkább meghalnak, semhogy a tisztességüket *ezeknek* adják. Csigalassúsággal ereszkedtek le a székre, mikor az egyik *squadrista* rájuk rivallt: – Leülni. A testük csak a belső hangnak volt hajlandó engedelmessé válni, és ez a hang az iménti parancs szöges ellentéte volt. Maradj talpon. Mozdulataik eltompultak, mintha valami kocsonyás anyagban kellene utat törniük maguknak, mintha minden másodperctörédeket külön meg akartak volna nyerni, visszafordítani vagy legalább megállítani az időt. Azt mondtam: leülni. Legtöbbjük még a szemét is behunyta, mint a kisgyerekek. Az idősebb nők részvétellel figyelték őket, egyetlenegy kivételével, aki gúnyos mosollyal nyugtázta az általános rettenetet. Vége a viháncolásnak, most majd meglátjátok, milyen egy kiadós nemulass. Megkeseredett nő volt ez az illető már az eset előtt is, negyvenéves korára merő egy horpadás a homloka a sok szemöldökráncolástól. Volt neki ugyanis egy Tommasino nevű fia, akit – mielőtt anyámasszony viselkedése és külseje miatt elszökött volna – hiába sózott rá néhány jelen levő lányra, Tommasino nemhogy változott volna, de az új ismeretségek még rontottak is a habitusán meg a küllemén. A lányok persze elfogadták a sok apróságot – kávépótlót, csipkét, a Hétfájdalmas Szűzanyát ábrázoló szenteltvíztartót –, elvitték a fiút szomszédos településekre farsangi vagy szüreti multságba, alkalomadtán még táncoltak is vele, de odahaza, a faluban ugyanolyan rosszul bántak Tommasi-nóval, mint annak előtte; ha nem rosszabbul. Lucia Baccari volt az egyetlen, aki kifejezetten élvezte a fiú társaságát – be-beszóltak egymásnak, ám a beszélésekben nyoma sem volt annak a népies szócsatának, amely, hogy a vágyat elkendőzze, rövid idő alatt sorba vette a védekezéstől a hetykeségen át a gúnyolódásig tartó udvarlási szakaszokat. Inkább csak heccelték egymást, szokatlan őszinteséggel, olykor kíméletlenül. „Miféle fodrász vagy te? Nem szégyelled a barkódat? Ilyen cégér mellett éhen veszel.” „Törődj inkább a magad pofájával. És ne lopkodd a krétát az iskolából, eltömíti a porusaidat.” Máskor meghittent beszélgettek dohánylevelet rágcshálva az olívamalom mögött. „Most akkor nőre vagy férfira fáj a fogad?” „Én magam szeretnék nő lenni, Bacca.” „De hát nőnek lenni maga az istencsapás.” „Majd én változtatok ezen”. „Na, ne röhögtesse. S ugyan biza hogyan? A múltkor is én védtem meg a seggedet anyád előtt.” „Még nem tudom, Bacca. De változtatni akarok. Csak egyszer az életben lenne olyan arcom. Tudod, olyan.” „Olyan milyen?” „Bárcsak tudnám. Bárcsak látnám magam. De hiába mustrálok az arcom órák hosszat, az orrom hegyénél nem jutok tovább. Nem

látom egyben a saját arcomat.” A beszélgetést követően Lucia felcipelte a fiút a Vorga tanya mögötti barlangba. Nehéz út volt, tele krisztustövissel, medvenyomokkal, süvített a szél. Tommasino folyton zsémbelt a hatalmas átalvető miatt, amit Lucia mindjárt a kapaszkodó elején a nyakába varrt. „Mi a szentszart cipeltetsz velem, Bacca?” „Te csak hozd, és hallgass. Ki ne fáraszad magad.” „Nem is értem, miért bízom benned.” „Az embernek bíznia kell valakiben. Neked én jutottam. Hát azért.” Amikor felértek a barlang szájához, levette róla az átalvetőt, és kipakolt. Egy kisebb jutazsákot, a fodrászfelszerelését, egy ütött-kopott fazekat fedőstül, benne valami fura szagú, szurokszerű anyaggal és egy akkora tükört, mint egy budiablak. Aztán körülnézett, összehordott néhány száraz rőzsét, tüzet rakott, és feltette melegedni a fazekat. Tommasino ott téblábolt körötte, nagyon szeretett volna mondani valamit. Végül kibökte: „Túl fogom élni?” „Túl. Ez itt argyanta, én magam készítettem ciprusból és borókából, ezzel lecsupaszítjuk szépen a pofidat.” „Mi? Nem! Szó se lehet róla”, ellenkezett Tommasino. „Jó, akkor pakolj össze, indulunk haza.” Tommasino okvetetlenkedett még egy darabig, de végül beadta a derekát, és fújtatva-szuszogva tűrte, hogy Lucia legyantázza az arcát és megfazonírozza a szemöldökét. Na, úgy na, ez már mindjárt más, mondta, amikor befejezte, majd beöltöztette a vászonzsákjából előkerült női ruhába, amely mell alatt volt megtűzve, pontosan úgy, ahogyan az egyik némafilmszereplőn látta a római Corso moziban. Tommasino felsikoltott örömeiben, amikor a tükörben megpillantotta magát. „Már csak az a kérdés, hogy megyek így haza.” „Nem mégy haza. Nesze, ez a pénz elég lesz arra, hogy eljuss Nápolyba, és ott meghúzd magad.” „Nápolyba? Miért pont Nápolyba?” „Azért, aranyom, mert ott sokan vannak a magadfajtából, s tudja a jóég, de ez a hibbant népség valamiért még kedvel is titeket.” „Anyámmal mi lesz?” „Anyád nyürrög egy kicsit, aztán felszívja magát, és az élet megy tovább. Most öltözz át, hoztam neked váltóruhát is, ezt meg tartogasd jobb napokra.”

Lucia Baccari a könyveket ekkortájt még nem taksálta sokra, rettegett a lapokon hemzsegő fekete betűktől, de élt-halt a moziért. Évek óta azért vállalt plusz munkát – borotválást, gyantázást, lábápolást, olykor sarkantyúreszelést is –, hogy időről időre felmehessen Rómába a Corso moziba. Anyjának ilyenkor azt hazudta, hogy elugrik kést meg ollót fenetni a frosinonei vásárba, de alighogy kiért a falu határába, felkérdezkedett az első postakocsira, és Rómáig a pótkerekre terített olajos pokrócon zötyögte végig az utat. Amikor a busz befordult a Piazza Venezia közelében a végállomáshoz, Lucia már lábön állva, lapockáját az alacsony mennyezetnek vetve várta, hogy megpillantsa a villamossíneket. Mint valami fémes karcolások a város bőréen, úgy futottak keresztül-kasul az utca medrében, majd elvesztek a Capitolium csecse mögött. Szerette saját névvel illetni az addig ismeretlen dolgokat. Hagyta, hogy a képek és érzetek megrohanják; nem siette el, de nem is szöszölt vele sokat. Attól függően, hogy mi ugrott be előbb és tartott a legtovább, jó eséllyel lezártnak tekintette az ügyet. A római dombok számára a farkasszuka csecsét ábrázolták – esetleg fordítva: a csecsek a római dombokat. Ferragosto idején, ha az elviselhetetlen kánikulában betört a *ponentino*, tengerpermettel szórva meg a várost, az égalján derengő délibábian Romulust és Remust is látni vélte: rózsaszín felhőpendelyt viseltek, egyenként nagyobbak voltak, mint az Angyalvár meg a Szent Péter kupolája, és dombról

dombra nyargalásztak, csecsről csecsre szívták magukba a város zsváját. A nyolcadik csecsdombot, ahogy ő hívta a Vittorio Emanuele-emlékművet, épp akkor-tájt építették, amikor Rómába szokott.

Mielőtt átkelt volna a Piazza Venezián, megállt a Plebiscito és a Via Doria találkozásánál az Olasz Kereskedelmi Bank épületének sarkán, nekidőlt az utcai lámpa oszlopának, és hozzányomkodta az elgémberedett derekát. Innen egyszerre nyílt rálátása az emlékműre és a félig kihantolt császári fórumokra, ugyanakkor ez volt az egyetlen szög, ahonnan a Palazzo Venezián lengedező fekete zászlókat az aranyozott címerrel maga az épülettömb takarta ki. Fejét enyhén balra ejtette, hunyorgott egy kicsit, amíg a szeme hozzászokott a tér közepét borító hófehér murvához és az emlékmű márványához, aztán határozott léptekkel átvágott az úttesten, tekintetét mindvégig a Haza Oltárára szegezve, hogy a lovas taxisoknak esélyük se legyen megkönyékezni őt.

A római férfi mint olyan, pontosabban: az a férfitípus, amit akkoriban római-ként volt szokás emlegetni, halálra idegesítette. Úgy vélte, egy magára valamit is adó őslakost a maga rezzenéstelen arcával, szűken porciózott gesztusaival legfeljebb napnyugta után lehet látni, akkor is a teraszokon. Felhőszagú hímselők voltak, szépen ápolt bőrükön kicsapódott a városi pára, és aranypikkelyekben verte vissza a lebukó napot. Ezek viszont, akik napközben egymás nyakára hágva a forgalmasabb helyeken tolongtak, és úgy jártak-keltek ingujjban, panyókára vetett öltönyökkel, kibrillantinozva, mintha valami titkos tankönyvben azt olvasták volna, hogy így kell egy római férfinak kinéznie, zömében vidékről kerültek ide. Lucia Baccari a tömegek arctalanságát látta bennük, a téveszmék emberi munícióját, náluk jobban csak a seminaristák dühítették. Egyikből is, másiból is bőven tébláboltak a téren az ezerkilencszázhuszas évek vége tájt. Hiába telt el csaknem egy emberöltő azóta, hogy a Via Papalist – ahol az újonnan megválasztott pápa Róma püspökeként vonult végig a sleppjével – átnevezték Plebiscitóra, vagyis Népszavazásra annak emlékére, hogy a római férfiak elsöprő többséggel (hetvenhét és fél ezer határozott *igen* nyolcszázegynéhány *nem* javára) úgy döntöttek, Róma többé nem a pápai állam, hanem Itália része, a csuhások továbbra is úgy viselkedtek, mintha örök haszonélvezettel bírnának a város felett. Ők főként a tér innenső, a Plebiscitóval szemközti részén gyülekeztek, széles karimájú fekete kalapban és fekete napszemüvegben. Civilben vagy reverendában, olyan hetykén néztek a napba, akár a rivaldába a mozcisillagok.

Lucia igyekezett a lehető legnagyobb ívben kikerülni őket is, meg a murvás tér jobb oldalán veszteglő taxisokat is, akik, ha csak megláttak egy szoknyát, máris vadul csápoltak a szalmakalapjaikkal.

Még ennyi ripacsot – dünnögte.

Szervusz, szépségem, egy fuvar a mennyországba?

Csak azután, hogy a szottyadt golyóidat lenyomtam a torkodon.

Az emlékműhöz érve megkerülte a vaskerítést, bement az oldalsó kapun, és átlósan szelte felfelé a lépcsőket a lovas szoborig. Ket-tő-száz-negy-ven-egy, ket-tő-száz-negy-ven-ket-tő, ket-tő-száz-negy-ven-há-rom, számolta az utolsó néhány lépcsőfokot. Itt megállt egy szusszanásra, aztán haladt tovább, feljebb, feljebb, a harmadik szintre az árkádsor alá. Odafönt kipirult arccal, levegő után

kapkodva tekintett le a messzeségre, a szikrázó háztetőkre meg a kupolákra, és a vetítés kezdetéig ott is maradt, ahogy ő mondta: merengeni.

A város moraja távoli döngicsélésként hatott rá, amely úgy szüremlett be az árkádok alá, akár egy nagy közös ima. Ő legalábbis ilyennek képzelte el a közös imákat: mélyről jövő, zsigeri kiáramlásnak, ami csak a messzeségben forr össze, ott, ahol a jóisten lakozik. És fordítva: a méhrajokról sem feltétlenül hitte, hogy a duruzsolásuk egyes-egyedül a fáradhatatlan munka jele.

Ha magányra vágyott, jobb szeretett ide járni, a város hullámozó zajába, mint fel a hegyre, esetleg templomba vagy kolostorkertbe. A vidéki papokat, don Donato di Bonát is beleértve, agyafűrt kérdezőbiztosnak tartotta, akik a szemináriumból szabadulva nyomorgatják a szerencsétlen híveket. Megszámolni sem tudja, hány-szor volt tanúja a templom félhomályában, amint gyóntatás közben kipuhattak egy-egy özvegy vagy hajadon legrejtettebb vágyát, hogy megszégyenítsék, és kiszarolják az örömtelenséghez vezető bűnbánatot. Hogy mondtad, édes fiam? Nem jól hallok, megismételnéd? Vétkeztem, atyám, dűnnyögte a nyomorult bűnös, és oldalra sandított, a templomhajó irányába, hogy hallgatózik-e valaki. Lucia elkapta a tekintetét. Nem értem, még mindig nem, mondta don Donato di Bona színlelt csalódottsággal. Vétkeztem, atyám. No, hiszen, emberedre akadtál, könnyíts a terheden, édes fiam. A nyomorult közelebb hajolt a gyóntatófülke sűrű hálójához, és vállát a füléig felhúzza, mintha mondandóját az egész testével védeni akarná, rebegett valamit. Ekkor don Donato di Bona hosszan cöccögött és fújtatott, majd fennhangon, hogy visszhangzott bele az egész templom, rákérdezett: Carmela volt az? Ő csábított el, gyermekem? Nem ő volt, atyám. Akkor hát Annunziata? Nem, nem ő. Addig-addig, hogy a szerencsétlen kínjában végül kibökte a nevét annak, akivel – inkább csak gondolatban, semmint szóban és cselekedetben – elhálta a vétkeket. Akárki is térdelt előtte, a főkolompos kizárólag nő lehetett. Amíg a férfiak könnyű feloldozást kaptak, addig az asszonyokra és hajadonokra súlyos penitenciát szabott. Itt már az ima nem segít, fiam – így hívta, fiamnak, a nőket is –, legyen meg a tíz *Padre nostro* és tíz *Ave Maria*, de adok még tíz bekezdést a Benedek-reglamából, három hét szolgálatot a sekrestyében, és egy ideig te viszed a háztartást a parókián. Receptre írta fel az üdvösséghez vezető sanyarúságot, mint Guido Massa a gyógyszereket a haldoklónak, kitolva ezzel a haldoklás idejét.

Lucia Baccari ahányszor csak tehetette, igyekezett kibújni az egyházi kötelezettségek alól. Még a Szent ünnepén is csak a dínomdánomra esett be, amikor az utcára görgették a hordókat, ő pedig kedvére vedelhetett. Szégyellj magad, mondta az anyja, nem is nő vagy te, megvert az isten egy ördögszukával. Örölnél inkább, hogy rád marad a kelengyének való, így bármikor újra férjhez mehetsz, vágta rá, és felhajtott még egy pohárral. Misére alig járt el, s apránként arról is leszokott, hogy ellátogasson a montecassinói apátságba, amelynek, ha nem volt pénze Rómáig menni egy kis magányért, a belső kerengője kárpótolta mindent. Olyan csodás kilátás sehonnan sem nyílt a völgyre, mint az apátság karcsú boltívei közül. Ha derült volt az ég, a boltívek tengerzöld darabokat metszettek ki a tájból, és az volt az érzése, hogy a völgy mélyben csakugyan a tenger sístereg. Borongósabb napokon a beszorult pára gyapotlabdákat eregetett az égre, ha sokáig nézett a messzeségbe, feje tetejére állt a világ. Csak azok a fránya szerzetesek ne lettek volna, meg a rózsabokrok, ahonnan egyik-másik váratlanul előbuk-

kant. Keskeny, vértelen ajkuk, akár a penge: Laudetur. Ebben a szóban ezeregy döfés volt, kiserkenő vér. Húsos ajkú papot egyet se látott, tán eleve így kerülnek be a rendbe és a szemináriumba, vagy ott szívják ki ajkukból az életet. Laudetur, válaszolta, és megszaporozta a lépteit. Egyre több munkát vállalt, hogy a magánya zavartalan legyen. Idefent, a Vittoriano árkádsorai közt nem kellett papoktól tartani. Fel, a Haza Oltárág egyikük sem merészkedik.

A legelső alkalommal kordonok és állványok keresztezték útját, gúlába rakott márványlapok és malteros vödörök között kellett felcihelnie. Ebédidő volt, a kordonok árnyékában építőmunkások heverték, az ő világukat jól ismerte, ha azok ráfűttyögtek, kihallotta a délies dallamívet, és szépen visszafűttyögött.

Hová való vagy, pofikám.

Az anyám lába közéből, akárcsak te a tiédéből.

Miután az utolsó akadályt is elhárította, megdelejezve nézett körül. Életében nem látott még ilyen fehér rengeteget. Talán a bagolyfiókák látnak ehhez hasonló hártyafehérséget, mielőtt feltörik a tojáshéj életet. Az otthoni kőfaragók márványa a lepisált télvégi havat idézte, amely februártól áprilisig bűzlik a Monte Pizzuto szoknyáján, majd budiszagú csermelyekben lezúdul a hegyekből. Magát a fehérséget – legalábbis abban az időálló formában, ami nem olvad el, és nem változik meg a színe, ha az embernek betörik az orrát, vagy rájön a szapora –, mindaddig azok az oltárterítők jelenítették meg számára, amiknek tisztaságát hosszas és kimerítő gyepfehéritéssel az asszonyok biztosították. Többek közt az anyja, aki évről évre a pünkösdi időszakban használt kelmék tisztítását vállalta magára, szám szerint hat darab oltárterítőét és tizenkét miseingét, amiket meghempergetett fahamuban és oltott mészben, majd Ferragostóig a Gaudiello-birtok déli dűlőjén fehéritett a fűvön. Mennyi jelképes, főként asszonyokra kirótt munka, akik már annál a kísérteties oknál fogva is elhiszik, hogy isten báránya elveszi a világ bűneit, hogy értelmet nyerjen az önként vállalt vagy rájuk bízott plusz teher. El is éneklük minden vasárnap a templomi kórusban, a nyekergő hajlításokban, amiket egészen fiatalon tanulnak el az öregektől, az elhazudott gyónások és megúszott penitenciák is benne vannak, akárcsak az öröm utáni hasztalan vágy meg a keserűség. A nyekergő hajlítások ideig-óráig, legtovább a vasárnapi ebéd végéig a férfiakat is meggyőzi arról a kimondhatatlanul nagy szerencséről, hogy a főbenjáró bűnököt leszámítva nem kell minden vétségért meglakolniuk. Laudetur. Ideig-óráig megbékélnék önmagukkal, aztán elmúlik nekik.

Ilyesmiken merengett Lucia Baccari ott fenn az árkádok alatt, mielőtt beült volna a Corso moziba. Kiváltképp a büntudat nem hagyta nyugodni, olykor egész nap a szájában érezte a fémes ízet, mintha fenővasat vagy ráspolyt nyalogatna. Megszokhatatlanul idegen íz volt, vonatkerék-kattogást és kovácműhelyt idéző, tapadós íz, talán maga a büntudat is – amit eleinte csak az anyjánál és a nagyanyjánál tapasztalt, aztán amikor már nagyobbacska lett és kinyílt a csipája, minden falubeli lánynál és asszonynál – hasonlóan tapadós. Pedig nem mindig volt ez így. Hányszor, de hányszor feküdt le egy prosciutto-szelettel a szájában, amit a padlásról csent el, hogy reggel, amikor felébred, kiszívja a húsban maradt zamatot, és boldognak érezze magát. Aztán egyszer csak ott volt ez a fémes minnehívják. Hogy egész pontosan mikor történt, nem tudná felidézni már. Talán akkor, amikor az apja üzent, hogy Nápolyban állomásozik az alakulatával, és a

nagyanyja a télről átmentett lekvárral és prosciuttóval gyalogosan vágott neki. Indulás előtt a nagy kapkodásban letett arról, hogy legorombítsa a fél rőf hiány miatt, szüksége volt minden erejére a hosszú, nehéz út előtt. A fiát, aki az ő édesapja, akkor látta utoljára, úgy tudni, mustárgáz végzett vele valahol a messzi északon. De az is lehet, hogy nyár volt éppen, a rozmaringbokrok friss bojtokat hajtottak, szöszöltek a nyárfák a Liri partján, a tramontana kupacban sodorta a pihéket az Európa Kávéház elé. Azokban a napokban fájdalmas volt a reggeli mosakodás, marta és égette a hideg víz a mellbimbója körül. Mintha a csecsek növekedésével a büntudat is átütné az ingblúz anyagát. Talán a nagyanyja útja és a rozmaringok frissen hajtott bojtja ugyanakkorra esett.

Évek óta járogatott fel Rómába, amikor először került meg az árkádsort, és tekintett le a Capitoliumra. Egészen addig hidegen hagyták a romok. Türelme sem volt számbavenni annyi évszázadot. A Forum darabjai közönséges kövek voltak számára, amiket kivetett magából a föld. Látott már ilyen köveket – nem egyet, nem kettőt –, a Forca d’Acero tele volt velük. Fel nem foghatta, miért nem pucolják el az emlékmű közeléből. Meg hát, minek szépíteni, a maga nehezen elvégzett hat elemijével nyakatekertségnek tartott mindent, ami a régműlttal kapcsolatos. A történelem egyet jelentett a latin igeragozással meg a körmösökkel, amiket az elrontott igealakokért kapott. Gyűlölte a tanítómestert, annyira gyűlölte, hogy egy alkalommal kikapta a pálcát a kezéből, és addig ütötte, míg a nyomorult kimenekült az osztályból. Hónapokig nem találtak új tanítót, őt hosszas mérlegelés után nem csapták ki, a felsősök tiszteletbeli fiúnak választották. Végül don Donato di Bona vállalta a helyettesítést, Lucia pedig megtanulta latinul az Ave Mariát és három közmondást.

A történelem behemót testére, a sápadt férfitorzókra és a kevély oszlopokra, amelyek felkiáltójelként meredtek a római égre, tehát később figyelt fel, valamikor az ezerkilencszázharmincas években, amikor a Köpcös – ez egyike volt a faluban népszerű gúnyneveknek – lebontott egy dombot, és utat nyitott magának a Colosseum felé. Az antik fórumokat átvágva egy tollhúzással eltérítette a múltat, hogy az alacsony Alfa Romeóján végigkocsikázzon a kövek között, ahonnan beleshetett Traianus és Augustus tunikája alá. Szeretett a Köpcös alulnézetből is rácsodálkozni a dolgokra, el nem mulasztotta volna, hogy hatalmasnak lássa az álmait. Hősöknek és lovaknak akkora tököket rendelt, mint egy nagyobacska ágyúgolyó. A pusztá tény, hogy rátette a kezét a dicső múltra, bőven elég volt, hogy a nép érdeklődését is felkeltse a történelem iránt. Ha nem ezért, hát azért. Augustus volt, az év legforróbb hete, Lucia a balusztrádnak dőlve nézte a földhányásban nyüzsgő hangyabolyt. A Colosseum ebből a távlatból úgy festett, mint egy átluggatott korong. Mint egy darab megrágott *caciocavallo*, a kedvenc sajtja, amiből az anyja három gurigát vásárolt minden ősszel attól a pásztortól, aki egészen letről, a pugliai fennsíkról a Forca d’Aceróra hajtotta telelni a csordáját. Ez volt az egyetlen sajt a környéken, amiben akkora lyukak voltak, hogy átfért rajtuk a nyelve hegye; a pásztor szerint a hegyi levegő miatt.

– Hát nem torokszorító? – egy bársonyos férfihang volt, meg egy könnyed érintés a lapockája felett, ami olyan rövid ideig tartott, hogy abban sem volt biztos, csakugyan megtörtént. Hogy testének ez a – maga számára – láthatatlan darabja ilyen finoman érintkezzék egy másik testdarabbal, arra a legvadabb ál-

mában sem gondolt volna, ha a másik test nem közeledik. Odahaza soha senki nem érintette meg; az anyja sem. Siketnek és érzéketlennek tette magát, hogy időt nyerjen, és eldöntse, képen törölje-e az illetőt.

– Mindig megilletődöm ennyi múlt láttán. Idefentről jobban kirajzolódik, jobban is érthető a hiábavalóság, amit mi, felfuvalkodottak folytonosságnak hiszünk – folytatta a férfi, a szájából kiáramló levegő elérte Lucia meztelen karját, valamivel a könyöke fölött.

Értette is, meg nem is, amit a férfi mondott, és ami épp csak meglegyintette a tudatát. De nem is erre figyelt. Hanem arra a megfoghatatlan, mégis észlelhetően sűrű térre, ami kettejük között feszült. Ennyi fizikai közelséget már nem bírt elviselni, ökölbe szorult kézzel fordult meg. Egy szeminaristának tűnő szerzet állt srégen mögötte, férfinak kifejezetten alacsony volt, szinte törpe, jócskán benne járt a korban, vörösés haja kopaszodásnak indult, a homlokán annyi szeplő, mintha a macska ráfosott volna a ventilátorra, ám a kékesszürke szemében vihar izzott, napforró, augusztusi szárazvihar, ami átrántotta egy másik világba. És még ennél is nagyobb hatással volt rá a férfi ajka, soha életében nem látott még ilyen durcás-csokros ajkak. Nem illettek egy férfi arcához, pláne egy szeminaristáéhoz, nem is evilági ajkak voltak. Hanem hát milyenek?

– Nem szégyenli magát, maga vén csődör, hogy idesettenkedik a hátam mögé? Netalántán úgy festek én, mint egy kanca, hogy hátulról támad rám? Hát nem elég maguknak az a sok tér odalenn?

– Bocsásson meg, kétségtelenül félreérthető voltam. Hadd korrigáljam a viselkedésemet – mondta a férfi elkerekedő szemekkel, és hátrálni kezdett, amikor Lucia megindult felé. – Szeretek idejárni – hebegte. – Egyedül lenni, közelebb az éghez és minél távolabb a többiektől.

– Minek állt be, ha ennyire nem bírja? – majd a másik értetlenkedése láttán rövid szünet után hozzátette: – A többieket.

– Hosszú mese, nem szeretném feltartani. Még egyszer elnézést, kisasszony, hogy magára ijesztettem. Botorság volt, hiszen maga is biztosan csendre áhítozik – mondta, és finoman biccentett, mint a grófok meg a kadétok a némafilmekben, tán még a bokáját is összeütötte a kámzsája alatt, azzal hátat fordított, és elindult a lépcsők felé. Ennyi kellemet és udvariasságot idestova tíz éve nem látott, ha csak a Corso moziban eltöltött délutánokat nem számítjuk ide.

– Várjon! – szakadt ki Luciából hirtelen.

A férfi tett néhány lépést, aztán megállt.

– Várjon – szaladt ki ismét a száján, és ez annyira meglepte, hogy kénytelen volt hangot váltani: – Maga annyira csúnya ember, még annál is csúnyább, mint amilyen én vagyok nőben.

A férfi megfordult, hunyorgott a verőfényben, talán mosolygott is; akár egy jelenésnek, egybeolvadtak a vonásai.

– Bocsánat, nem úgy értettem. Nem is tudom, hogy értettem – szabadkozott Lucia.

– Meg kell adni, egyikünk sem kiköpött oltárképre való.

Lucia azon kapta magát, hogy egy rejtélyes erő mosolyra húzza a száját. Közel állt hozzá ez a hangnem, álmában sem gondolta volna, hogy az agya egy srófra járjon egy öregedő szeminaristáéval, akinek a korát nem lehetett megállapítani.

– Az már igaz. A magunkfajtáról senki nem fest képeket – tette hozzá kisvártatva fanyalagva.

– Ebben viszont téved – felelte a férfi. – Engedelmeivel, maga meg én vagyunk a képek jobb és bal alsó sarka valami kevésbé látható helyen. A dagonyázó pór-nép, a szajhák, a lándzsás örök, a sátán ügynökei, akiket a melléktemplomban rejtettek el.

– Engem ugyan ne vegyen közéjük, én egyik sem vagyok.

– Ezer bocsánat – nevetett. – Ha kiegyezünk a jobb felső sarokban mulató ál-ruhás angyalokban, elnézi nekem a hebehurgyaságomat? – egy fuvallat beleka-pott a férfi vörös hajába, és széles glóriát formázott a feje köré.

Lucia most már határozottan úgy vélte, jelenéssel van dolga. Talán magával a *Munaciellóval*, a legendás nápolyi apáttal, aki titkos alagútrendszeren jutott fel Rómába azzal a kimondott szándékkal, hogy odafurakodjon a Köpcös kútjához, és megmérgezze az ivóvizét. Mekkora néznek majd a faluban, ha elmeséli, hogy találkozott vele.

– Énfelőlem – felelte révetegen, és úgy érezte, immár ő maga is része a jelenés-nek, a saját világához csak a történet fűzi, a rekedtes hangon megformált szavak, amikkel holnap vagy holnapután reggel teleharsogja az Európa Kávéházat. El-képzelte, milyen pofát vágnának a Köpcös halálhírére, hogy fog lapítani Serafino pajtás. A Munaciello csuklyájáról – hogy faggatózni fognak, afelől nincs kétsége – azt mondja majd, hogy hatalmas forgószél kerekedett körötte, és lekapta a fejé-ről. Vagy azt, hogy a zegzugos föld alatti járatokban akadt fenn egy terebélyes gyökéren. Igen, ezt fogja mondani inkább, egy csipetnyi valószínűség hihetőbbé teszi a mendemondákat; sőt nincs az a mendemonda, ami ne a valószínűségével táplálná az emberek hitét. Hogy miért pont a csuklyájától vannak úgy elájulva, eszébe se jutott mostanig. Tényleg, miért. Ezer más ismertetőjegye van a Muna-ciellónak, gondolta, odahaza mégis a tökfedőjére esküsznek az emberek. A kom-munisták, az egy dolog. Azok minden pirosra rágerjednek, s ez elől szegény Munaciello csuklyája sem menekülhetett. Valami titkos társaságra utalnak ez-zel, akikkel évek óta kapcsolatban állnak, manapság egyre sűrűbben jönnek-mennek az üzenetek. Látott egy levelet a múltkor, annak is egy piros süveg volt a jobb felső sarkában, Massáéknak hozta valaki a hegyekből. Szegény kis Munaciello, mondja majd sajnálkozva, nem tudta visszaszerezni a fejrevalóját, oly nagyon igyekezett megmérgezni a Köpcös vizét. Várjunk csak. És ha maga a Munaciello áll a kommunisták mögött? Ha ő húzgálja a szálakat? Hát persze, hogy ő. Hiszen nem is a vizet jött megmérgezni, az meglehetősen sok kockázat-tal járna, nem akarhat ártatlan életeteket kiontani. Inkább felkúszik a Villa Torlonia csatornáján a hálósobájába, és amíg a Köpcös jóízűen fújja a kását, egy óvatlan pillanatban ricinusolajat önt a szájába. Szart a szarnak, virágot a virágnak. Fél bögrével bőven elég. A kurtalábú, tokás férfiak odahaza is nyitott szájjal horkol-nak, sitty-sutty lenyeli az első sóhajjal azt a petróleumszagú izét. Ki tudja, lehet, hogy már el is intézte. Talán épp most találják rá, ezekben a percekben, ha a város egy csapásra elnémulna, idáig érne a sivalkodás. Kifordult nyelvvel, nya-kig fosban fekszik, az ágylába kapaszkodva tán még megpróbált felülni, de cserben hagyta a rettenthetetlen ereje.

– De most már hadd kérdezzem meg: kicsoda kegyed? – kérdezte a Munaciello.

Lucia habozott egy ideig.

– Maradjunk annyiban – felelte, majd széles mozdulattal összecsiszpentette a szoknyája szegélyét, s miután leírt egy kört a jobb lábával, a bal vádlijához dörögölte a lábfejét –, hogy részemről a megtiszteltetés. Máskülönben Luciának hívnak, de találjon ki valami jobbat, nem igazán rajongok a nevéért.

– Festői pukedli, angyali báj! – csettintett a férfi elismerően, és összenevettek. – Én pedig Ciro Picirillo vagyok – és odanyújtotta a kezét.

Lucia nyekkent egyet, még az álneve is tipikusan nápolyi, gondolta, és viszonozta a kézfogást.

– Kérem, ne nevéssen ki – folytatta a férfi Lucia kezét szorongatva. – Nem elég, hogy csúnya vagyok, mintha még dadognék is, amikor bemutatkozom.

Aznap délután Lucia Baccari meg volt győződve róla, hogy minden kétséget kizáróan a Munaciello volt az a hűvös kezű, izzó tekintetű, alacsony vörös férfi, akinek társaságában megebédelt egy kis trattoriában a Campo Marzón, majd a San Lorenzo in Lucina-bazilikában hagyta becserkészni magát.

– Hihetetlen, hogy ennyire jól viseled a római forróságot – suttogetta a férfi a templom egyik mellékoltárához érve, amit apró, gyertyalángnak tűnő villanykörtek világítottak meg a kovácsoltvas rácsok mögött. Lucia még sosem látott ilyet. Szájtátva bámulta az égőket, egyik-másik pislákolts is, surrogtak a kábelek a földig omló oltárterítő alatt. A Munaciello odalépett hozzá, lábujjhegyre állt, és hűvös kézfejjével megsimogatta a homlokát.

– Nem is izzadsz, nézzenek oda!

– Minálunk fél éven át tart a forróság, megzárul tőle az agyunk – felelte, és begörbített mutatójával megkopogtatta a homlokát ugyanott, ahol a férfi hozzáért. – Már az anyánkból úgy jövünk ki, megzárult aggyal, kész csoda, hogy életben maradunk.

– Hm. Sose gondoltam volna, hogy Ciociariában nagyobb a hőség, mint Rómában.

– Főleg a délutáni órákban. Ilyentájt, bumm, kinyílik a pokol szája. Ha nem vonulunk fedezékbe, mindnyájan behullunk. Várjunk csak: mondtam én egy szóval is, hogy hová való vagyok?

A Munaciello alig észlelhetően felvonta a szemöldökét.

– A mozgásod mindent elárul – vágta rá kisvártatva. – Csak a ciociariai lányok tudnak olyan esetlenül pukedlizni. Igazi briganti voltál, egy mandulás pusztedli az esküvői torta, akarom mondani: az emlékmű tetején.

Lucia hitetlenkedve fürkészte a férfi mosolyát. Egy pukedli tán még a Munaciellónak is kevés ahhoz, gondolta, hogy kitalálja, honnan származik.

– Viccet félretéve: a napokban került a kezembe egy kiadvány a ciociariaiakról. Vaskos, fürgé végtagok, a nőknél robusztus, mindazonáltal harmonikus váll és csípő, szögletes arc, hosszú, görbe orr, nagy, ígésző szemek, vastag szemöldök, dús, fekete haj. Minden passzent, mintha rólad mintázták volna.

Lucia felnyerített, psszt-psszt, sziszegett rá néhány apáca és látogató.

– Csakugyan rólam mintázták – suttogetta. – Nem ismerem még egy ilyen tohonya, lompos fehérnépet a környéken. Ki írta ezt a sületlenséget?

– Valami tudóseMBER házon belül.

– Házon belül nem is vagyunk olaszok?

– Azok vagytok, méghozzá csinos kis vadhajításai az olaszszágnak, amolyan oldalági rokonok.

– Végül is, ha tízből hármunkra illik a leírás, juszt is elég, hogy a népek bevegység – felelte Lucia megadólag, de azért maradt benne némi rossz érzés. – Lassan mindennek új neve lesz, új szavakba bújnak a régi dolgok, csak győzzük fejben tartani. Ezt az esküvői tortát is házon belül találták ki?

– Ugyan, dehog. És ez csak az egyik a sok közül – Lucia arca felderült, de a Munaciello csendre intette. – Majd, ha odakinn leszünk, nem isten házába való.

– És ha sose jutunk ki innen? Ha ránk szakad a mennyezet?

A másik elmosolyodott a türelmetlensége láttán, és az ujjával jelzett, hogy hajoljon közelebb.

– Van, aki Fogsornak hívja. És van olyan, de ígérd meg, hogy csendben maradsz, van olyan, aki Nemzeti Vizeldének. Suttymóban mind odajárnak hugyozni. A vizeldék valahogy kimaradtak az álmainkból, eltörpülnek a dicső múlt tövében, nincs nekik folytonosságuk.

Lucia kis híján felsikoltott, a szája elé kapta a kezét. Krisztus kegyelmére, nem szégyellik magukat, fordult meg egy idősebb apáca az előttük levő padsorból, de a Munaciello reverendája láttán tiszteletteljesen biccentett: Laudetur. Laudetur, húzta mosolyra durcás-csokros száját a Munaciello.

– Megmondjam, hogy hívom én titokban? Farkascsecsnek – mondta Lucia.

– Micsoda? Miért?

– Kellott a hét domb mellé még egy, hogy kilegyen a nyolc. Ennyi csecse van a farkasszukának is.

– Nagy bohóc vagy te, igazi komédiás.

– Te vagy az első, aki értékeli.

– Látod itt ezt? – bökött az oltárra a férfi. – Ezt, itt. Tudod, mi van benne? Egy rostély. Azon sütötték meg San Lorenzót. Jól bedurrantottak alája, ő meg azt mondta: most, hogy a hátam szép ropogós lett, kérem, fordítsanak át a hasamra, hadd süljek meg egyenletesen.

Lucia arcáról leolvadt a derű, hitetlenkedve nézett a férjira.

– Ez undorító.

– Ha már itt tartunk: az égett bőrnek ricottás süteményillata van. Csak azt akartam ezzel mondani, hogy Lorenzót a komédiások is nagyra tartják. Szerintem sok közös van bennetek.

Lucia öklendezni kezdett. Nem akart szembeszállni a Munaciellóval, de nem bírta visszafogni a dühét.

– Egyeseket oroszlánok elé vetettek, másokat elevenen megnyúztak vagy megsütöttek, ettől még ugyanolyan dörzsöltek voltak, mint a kevésbé pechesek. A szerencsések, és ők voltak többen, ezekre a nyomorultakra hivatkozva maradhattak fenn. A pechesek lettek a bizonyíték mindarra, amire nincs, soha nem is volt bizonyíték. Nekik, a szerencsés szélhámosoknak köszönhetjük, hogy részvétnek és irgalomnak gondoljuk az undort meg az iszonyatot – mondta, és kirohant a templomból.

Mire a férfi utolérte, kijött belőle minden, amit a trattoriában evett. A cipője lassan beitta a félig emésztett *cacio e pepè*t, zsebkendőjével próbálta eltüntetni, de csak összemaszatolta a drága velúrt. Ez volt az egyetlen cipője, Francesca Siparitól

kapta, a torkos rüszdje miatt kicsit szorítja, de összehúzott lábujjakkal kibír benne egy-egy római délutánt.

– Értem, amit mondasz. És bizonyos mértékben egyet is értek veled – mondta a Munaciello Lucia cipőjére meredve.

– Ó, tényleg? – felelte gúnyosan Lucia.

– Igen. Abban azonban, hogy mind szélhámosok lettek volna, nincsen igazad. Voltak, akik igaz szívükből cselekedtek. Bárcsak meg tudnám magyarázni neked.

– Bárcsak meg tudnám magyarázni, miféle iszonyatra ragadtatja az embert az igaz szívből jövő cselekedete – vágta rá, majd ráköpött a zsebkendőjére, és lehajolt.

– Ott egy kút – tette a vállára a kezét a Munaciello. – Ne menjünk oda?

Lucia felnézett, hagyta, hogy a férfi odébb terelje, sajgott a szíve a cipője miatt. Ez az igazi részvét, gondolta, ez, amit a szűk, elhordott cipője iránt érez az ember – minden más: iszonyat. Iszonyat volt az emberek szemében akkor is, amikor a *squadristák* pórázon vezették ki a Carlo Coletti-szobor elé. Kamaszlány volt még, nyoma sem volt az erős szálú, fekete testszőrzetnek, ami egyik napról a másikra megjelent rajta, nem sokkal az eset után. Pontosán emlékszik Tommasino anyjának gúnyos, már-már kárörvendő ábrázatára is, mintha direkt neki szánta volna: most meglakolsz, te kis fekete szuka. Emlékezett arra is, hogyan hervadt le a mosoly az asszony arcáról, amikor félrenyelt, és olyan krákogás tört rá, hogy kis híján megfulladt. Elnézést, kaphatnék egy kis vizet, rimánkodott. A *squadra* két legfiatalabb tagja, két olajbarna siheder éjfelete hajjal és tüzes tekintettel, egészen délről vagy még lejjebbről, tán a gyarmatokról, felnyerítettek. Hamarosan annyit iszol, amennyi beléd fér, mondta az egyik; vagy még annál is többet, így a másik. Tommasino anyjának kidülledt a szeme az erőlködéstől, de sikerült megállítania a köhögést. Amikor visszanyerte a lélegzetét, tompa borongás ült ki az arcára, száanalomnak látszott, pedig iszonyat volt az is. A hozzájuk fogható fiúkról az a hír járta, hogy nemigen vegyülnek korpa közé. Hát mégiscsak jól járt az ő Tommasinójával. Talán ezt gondolta. Talán nem. Micsoda idők, sóhajtotta, micsoda idők, de senki nem figyelt rá. Azok az anyák, akiket a lányakkal együtt hoztak be, tekintetükkel a *squadra* vezetőjét követték, egy pirosposzsgás, pohos harmincas férfit, akinek járás közben úgy hullámozott a felsőteste, mintha lóháton ügetne, mozdulatai viszont kiszámítottak voltak, akár egy orvosé. Olasz egyenruhásra nem volt jellemző ez a kimértség, ők legalábbis nem láttak még ilyet. A férfi magához intette a két nevetgélő sihedert, akik kihúztak az asztal alól egy tömött zsákot, és a terem közepére hajították. A zsák könnyed puffanással terült el a padlón, Lucia Baccari felkapta a fejét, fémesebb hangra számított. Ezek szerint nem kínzóeszközök vannak benne, gondolta, és kettőt dobantott, két rövidet. Erre az anyja, aki pár székkal odébb ült, Luciára nézett, aztán a zsákra, majd ő is dobantott. Először fordult elő, hogy értették egymást, hálásak voltak érte, ami Luciát illeti: egész biztosan. Még két dobantás valahol a sor közepéről, és még kettő a sor végéről, megkönnyebbült sóhaj hullámozott végig rajtuk. A *squadra* vezetője odaügetett a zsákhoz, fekete nyakkendője neki-nekicsapódott a mellkasának; felkapta, és egy könnyed, elegáns mozdulattal kirázott belőle egy rongykupacot. Világos szövetnadrágok voltak, sűrű, bézs, olajzöld pantol-

lók, mindenféle méretben. A nők tanácstalanul néztek egymásra, Lucia Baccari anyja volt az egyetlen, aki megköszöri a torkát, majd fátyolos hangon megkérdezte: elárulnák, hogy mi folyik itt? Ebbe most szépen belebújunk, mondta a vezér, és a bunkójával megvakarta a tarkóját. Volt, aki önként tárta szét a lábát, amikor a két ifjú *squadrista* odalépett hozzá. Találomra vették ki a kupacból a rongyot, Luciának egy hatalmas, egérszürke darab jutott. A szoknyája alját a nadrágkorchoz fogva álldogált ott, miközben az egyik feketeinges egy hajókötéllel megkötözte a derekán. Ahogy végignézték magukon, alig észlelhető derűtség vett erőt rajtuk, mi tagadás, csakugyan mókásan festettek, akár egy csapat vándorkomédiás. Mégsem olyan dúvadak, őket is olasz anya szülte, gondolták. A *squadra* többi tagja, mintha ott se lettek volna, csendben váraoztak valahol a terem mélyén, a hátuk mögött. Hogy volt-e valami jel, amire előléptek, vagy annyiszor eljátszották már, hogy óraműpontossággal tudták a menetrendet, azt Lucia nem tudta eldönteni. Akkor csaptak le, amikor a legkevésbé számítottak rá. Minden nőre egy-egy *squadrista* jutott. Mögéjük álltak, elkapták a fejüket, hátradöntötték és a széktámlára szorították. Ha akartak volna, se tudtak volna kiabálni, egyik-másik belekapott az őt leszorító kézbe, azt hitték, a következő pillanatban nyakukat szegik. Lucia homloka odanyomódott a feketeinges övcsatjához, érezte a nadrágjából kicsapó latrinabűzt. Aztán egy petróleumszagú kéz szétfeszítette az állkapcsát, és egy tölcsért dugott le a torkán. Valószínűleg a vezér lehetett. A szeme aljából látta, amint megbillen egy benzineskanna – *Famiglia Capogreco*, ez állt rajta robusztus betűkkel –, majd valami zselés anyag zúdult le a tölcsér száján. Az egész nem tartott tovább néhány másodpercnél, amikor kihúzták a torkából, érezte a keserű ízt a tölcsér csövén. Nem benzín volt. Nem pörkölik meg. Nem is törték ki a nyakát.

A *squadristák* ugyanolyan hangtalanul vonultak vissza, amilyen észrevétlen mögöttük termettek az imént. Mi az, mi az, mi történt. Történt itt valami egyáltalán. A sebhelyes vakolat peregni kezdett, a padló nyikorgott, odakint az év első kabócái ébredtek, a zömök vezért elnyelte a föld. Kezüik még mindig a támlát vagy az ülést markolta, nem merték tudomásul venni, hogy szabadon használhatják. Hallani hallottak már arról, hogy a forrófejűeket itt-ott megreklamázták. Lárifári, csak ránk akarnak ijeszteni. Mi nem olyan népek vagyunk. Mi nem. Kinek is számítanak. Az első görcsöket némán állták. Sose egyél vargányát vacsorára, korholta magát Lucia. A nyögések valamivel később kezdődtek, az erősödő fájdalommal beindult a verejtékezés.

A feketeingesek mintha ott se lettek volna – csak az első sikolyokra kecmeregtek elő. Nagy készülődés támadt, jövés-menés, szuszogás. A nők továbbra sem mertek megfordulni. Jobb volt nekik arccal a falnak, két fájdalom közt el lehet bújni a vakolat mélyedéseiben. Hallották egymás jajongását, hallották a *squadristákat*, akik rövid egyezkedés után végül úgy döntöttek, kártyával ütik el az időt. Hallották, hogy *Scopát*, azaz Seprút fognak játszani. Addig, amíg. Szuszogás, félszavak. Vajon meddig. Egyezkedtek valamit az új szabályokról is, de hogy pontosan mit, azt nem értették. Félszavak, dübögés. Tommasino anyja volt az első, akin kipróbálták. A Botok Királya volt a dzsóker, aki kihúzta, egy seprűnyéllel megdöngözte valamelyik asszony hasát. Csapatban játszották, egyikük lefogta hátulról és székestől kifordította, a másik addig „seprűzött”, amíg az asszony nem bírta

tovább, és könnyített magán. Délután kettőre minden kijött belőlük, az utolsó órákat a *squadristák* odakinn várták meg. A bűzről, ami elharapódzott a teremben, azt mondták, most már kiáramlott belőlük az eredendő romlottság, most már kellőképp tiszták, hogy megtérjenek a pátria kebelére. A világos pantallók mindent beittak, a szoknyájukat megemelve kellett kivonulniuk a Carlo Coletti térre és órákon át aszalódniuk a tűző napon. A kabócák soha ilyen hangosan nem cripeltek, a szokásosnál korábban köszöntött be a nyár. Az emberek egyszerre sajnálkoztak és szörnyülködtek, ám a két érzést hosszú távon nem lehetett fenntartani. Maradt a szörnyülködés, ami, nem telt bele néhány hét, átfordult idegenkedésbe, el is keresztelték őket *Cipollénak*, azaz: Hagymáknak. Hogy ki és miért pont ezt a gúnynevet aggatta rájuk, azt a falu közössége igyekezett mielőbb eltussolni, és csakugyan, egy-két hónap elteltével már csak hümmögtek, amikor egy vándoráros vagy zarándok rákérdezett. Legfeljebb az öregasszonyok közt, akik a hajnali miséket néhány érintettel együtt látogatták, cirkulált egy felvetés, miszerint a testüket a sajnálatos eset annyira kiszikkasztotta, hogy könnyeket legfeljebb hagymapucolás közben hullattak. De az öregasszonyok eleve nem beszéltek, mert a véleményük, csakúgy, mint a Cipollék sorsa, az égadta világon senkit nem érdekelt. Ami persze nem volt igaz. Vagy nem teljesen. Guido Massa például tudni vélte, hogy Serafino Capogreco áll a dolog mögött. Az elmúlt pár esztendőben, amikor mindenki más olívát szüretelni volt a völgyben, látták felmenni egy csapattal a Vorga tanyára, ahonnan éjnek évadján zsákokban hozták le a ricinust. Massa feltevése félig-meddig igazolást nyert, ám a Cipollék helyzetén ez már mit sem változtatott. Az emberek, ha csak teheték, nagy ívben elkerülték a patikus házát, de a foltos-ragacsos nadrágszár látványát meg az azzal járó szagot elhessegetni soha többé nem tudták.

– Úgy hírlík – mondta Lucia Baccari –, sehol másutt nem purgáltak, legalábbis nem ilyen nagy számban, asszonyokat.

A Munaciello tenyerébe ejtett arccal hallgatta végig, egyszer sem emelte fel a fejét.

– Úgyhogy ne gyere énnekem az igaz szívből jövő cselekedettel. A legcudarabb dolgok is valakinek a szíve mélyén fogannak, mindig akad egy szerencsésebb simlis, aki velünk, balfaszokkal rettent el a többieket.

A férfi értetlenkedve nézett rá.

– Te? Simlis? Soha.

– A fenéket nem. Átvágtam én mindenkit, akit csak lehetett. Magamat is beleértve – mondta, majd vizet spriccelt a kútból a cipőjére, lehajolt, és ismét sikálni kezdte. Bánta már a kirohanását, restellte, hogy egy óvatlan, már-már bódult pillanatában engedett a kísértésnek, és jelenésnek nézte a férfit – miért is? –, hogy mesébe illőnek lássa a saját életét.

– Addig-addig suvickolod, hogy még kilyukad.

– Késő bánat. Ott egye meg a fene. Alamizsna volt a podestà nejétől, a többiek sálat kaptak, nekem egy kiszuperált cipő jutott.

– Meghívhatlak egy cipőre?

– Neked elmentek otthonról. Elfogadok én egy második alamizsnát ugyanazért a szarért?

– Vegyük inkább fájdalomdíjnak.

– Le akarsz kenyerezni? Megvesztegetni? Mégis, ki vagy te? Netán te is benne voltál? Ott voltál? – csattant fel Lucia.

Máskor se szó, se beszéd, faképnél hagyta volna, de túlságosan közel engedte magához a férfit, túl sokáig fantáziált róla ahhoz, hogy a látomás egy pillanat alatt szertefoszoljék. Menni akart, fejesztve menekülni, de visszatartotta valami. Még csak nem is ólomsúllyal nehezedett rá az érzés, épp ellenkezőleg: könnyebbség szállta meg, hogy a férfit nem kell ráébresztenie önnön jelenés voltára, így kézzel foghatóan vele marad. Kellett még valami a Corso mozi mellett, amittől az élet nem haszontalan.

– Ezt inkább meg se hallottam. De nem jársz messze az igazságtól. Igen, azt hiszem, ismerek néhány tökfilkót, aki benne volt. Sokat segítenél, ha most nem rohannál el.

– Tényleg így hívnak? Ciro Picirillónak?

– Én legalábbis szeretném, a te érdekedben, ha így szólítanál. Gyere, tudok egy jó cipőárust. A régi, ahogy nézem, amúgy is szorít.

Elindultak a via dei Condotti irányába, Lucia végig a földet bámulta, pontról pontra próbálta végigvenni, mi miből következett. De csak foszlányokat tudott felidézni, egyiken-másikon elmosolyodott. A boltban, ahová betértek, az árus régi cimboraként üdvözölte Ciro Picirillót, Lucia tekintete lázasan kutatott valami fogódzó után. Több cipőt is felpróbált, a polcon jól festettek, de nem illettek a lábára. Végül egy rozsdabarna csatos cipőt választott, marhabőrből. Kényelmes volt, a törpesaroknak köszönhetően a vastag bokája is kecsesebbnek festett benne, igaz, így a férfi még alacsonyabbnak tűnt. Egy csúnya, vörhenyes férfi cipőt vesz neki. Bágyadt volt, kezét-lábát levegőnek érezte, a fullasztó szűrkeségben a bódulat és józanság határán egyensúlyozott. A férfi előhúzott a kámszája zsebéből egy köteg bankót, és fizetett. A cipőárus leperkálta a visszajárót, majd kivette a zsebkendőjét, ráköpött, és megtörölgette a felpróbált cipőket. A zsebkendő sarkára egy ugyanolyan piros süveg volt hímezve, mint amilyet Massáék levélén látott. A Munaciello. De már nem gondolta azt, hogy beszélnie kell róla a faluban.

– Szeretném, ha tudnád: ennek a cipőnek semmi köze a régi ügyhöz. Nem akarlak lekötelezni, egész egyszerűen hibásnak érzem magam, hogy az előző tönkrement.

– Na, látod, ezt teljesen jól érzed.

– Visszamenjünk? Be akarsz ülni a moziba?

Lucia megrázta a fejét. Idestova tíz éve járt Rómába, a Vittorianóról minden alkalommal egyenesen a Corsóba ment. Most hagyta magát becipelni egy trattoriába meg egy templomba, nem, ez éppen elég mozi. Kértek a Piazza di Spagnára, leültek a lépcsőre. Ciro Picirillót minden érdekelt, leginkább a Capogreco család. Kikkel járnak össze, hogy viszonyulnak hozzájuk az emberek, milyen a kapcsolatuk Massáékkal, a plébánossal, a carabinieriakkal. Nagyjából mindenkit ismert névről, akit meg nem, annak az elmondottak alapján hamar megfejtette a kilétét és a szerepét a faluban.

– Mióta kémkedsz utánam? – szakította félbe a beszélgetést Lucia.

– Lássuk csak. Először Tommasino mesélt rólad. Mit mesélt: valósággal áradozott.

– Ó, Tommasino. Hát életben van? A kis szarcsimbók, egy rongyos bilétát nem küldött azóta, hogy elment. Hol lakik?

– Nápolyban, állítólag te küldted oda. Tőle tudtam meg azt is, ami veletek történt. Titokban levelezik az anyjával. Ha bármire szükséged van, megszerez-zük. Kiterjedt kapcsolataink vannak délen, az öbölben.

– Akkor ez itt álruha rajtad? Nem is papnak tanulsz?

– Szemináriumba járok. Hogy fel fogok-e esküdni, az nem tőlem függ.

– Hanem kitől? – kérdezte némi habozást követően Lucia, szinte biztosra vette Ciro választát.

– Ezt jobb, ha nem tudod.

A késő esti visszautat Lucia átaludta, a postakocsis percekig bökdöste, rázogatta, míg nagy nehezen magához tért. Soha nem maradt el ilyen sokáig hazul-ról. Otthon az anyja óriási patáliával fogadta, fogta a lábost, a morzsás asztalterítőre borította a vacsoramaradékot, és amíg Lucia komótosan evett, mindennek lehordta, mintha megérezte volna, hogy mostantól fogva még annyi beleszólása sem lesz a lánya életébe, mint addig volt. Első ízben fordult elő, hogy Lucia nem válaszolt vissza, nem akart fölébe kerekedni, és a dühét nem öblítette le egy karafa Montepulcianóval. Töltött egy pohár vizet magának, és megmarkolta az asztalterítő csücskét. Mama, nyugtatgatta rekedtes hangján, mama, hallgass ide, huszonnégy éves leszek a jövő héten, nincs, soha nem is lesz nekem kérőm ide-haza. Az anyja rámeredt, értetlenül méregette, fel-le járt a szeme az ágyéka és a melle közt, elidőzött a hasánál, majd vissza, fel-le, le-fel, csak ne kelljen a lányával szembenéznie. Mama, szólalt meg kisvártatva ismét, rád hagyom a kelengyémet, te gyönyörű vagy, mama, álomszép és sokkal, de sokkal fiatalabb, mint én. Az asszony ekkor emelte rá először a tekintetét. Széles, kiugró szemöldökcsontja árnyékot vetett babérzöld szemére, de a pillái rebbenéséből tudni való volt, hogy küszködik a könnyeivel. Épp csak egy pillanat volt, aztán felszívta az orrát, odalépett az asztalhoz, felnyalábolta az asztalterítőt, feltekerte morzsástul-maradékostul, és kivágta a szemébe.

– Megölöm Serafinót, levágom a tökeit, és megetetem vele – mondta, és a szoknyájába törölte a kezét.

Lucia felnyerített, rekedtes hangjától visszhangzott a Vicolo Nardone, a San Marcello tornyában vecsernyére kongatott egy özvegyember vagy hajadon, aki-re – arra a hétre vagy hónapra – ezt rótták ki penitenciaként.